

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

DOI : 10.33274/2079-4762-2019-45-1-5-14

УДК 330.101

Слободянюк Н. О.,
д-р екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: slobodyanyuk@donnuet.edu.ua
e-mail: yankovskiy@donnuet.edu.ua

Янковський В. А.,
асистент

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ

UDC 330.101

Slobodyanyuk N. O.,
Grand PhD
in Economic sciences,
Associate Professor
Yankovskiy V. A.,
Assistant Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: slobodyanyuk@donnuet.edu.ua
e-mail: yankovskiy@donnuet.edu.ua

STATE ECONOMIC SECURITY: ECONOMIC ESSENCE AND ELEMENTS

Мета. Мета даної статті полягає у дослідженні сутності поняття «економічна безпека країни», ідентифікації її структурних елементів, а також обґрунтуванні подальших напрямів щодо досягнення її оптимального рівня.

Методи. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові методи: теоретичне узагальнення, порівняння і групування — для визначення сутності поняття «економічна безпека» на макро-, мезо- та мікрорівнях; аналіз і синтез — при ідентифікації внутрішніх елементів економічної безпеки держави; індукція та дедуція, системний підхід — при моделюванні механізму економічної безпеки країни з урахуванням впливу ризиків різної етіології.

Результати. Було розглянуто сутність поняття «економічна безпека» на рівні країни, регіону та підприємства відповідно до представників різних наукових шкіл, а також запропоновано авторське трактування такої дефініції. Автори вважають, що економічна безпека країни — це такий стан економічної системи держави, за якого забезпечується захист соціальних прав та гідний рівень життя громадян, створено стійку та конкурентоспроможну національну економіку, яка вивляє зростання та здатна протидіяти впливу загроз ендогенного та екзогенного характеру. Були визначені рівні, внутрішні складові економічної безпеки, а також на основі системного підходу запропоновано відповідну модель економічної безпеки, яка враховує ризики ендогенного та екзогенного походження. Ідентифіковано основні проблеми, які погіршують рівень економічної безпеки України, та обґрунтовано подальші напрями з їх мінімізації, що надає перспективи для відновлення економічного потенціалу національної економіки України у найближчі роки. Подальші наукові дослідження становитимуть питання щодо моделювання механізму економічної безпеки країни на основі системного підходу, а також визначення ефекту (економічного, соціального, екологічного тощо) від його впровадження в практичну діяльність на макро-, мезо- та мікрорівні.

Ключові слова: економічна безпека, національна економіка країни, регіони, підприємства, економічний потенціал, стійкість, загрози, ризики.

Постановка проблеми. За останні роки національна економіка України зазнала втрат через низку причин, зокрема політичного, соціального та економічного характеру.

© Н. О. Слободянюк, В. А. Янковський, 2019

Це призвело до погіршення фінансової стійкості банківського сектору, зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки, зниження інвестиційної привабливості серед інвесторів, погіршення рівня життя громадян, через що постала проблема міграції населення України та ін. У сукупності дані чинники відчутно впливають на рівень національної безпеки держави та на рівень економічної безпеки в першу чергу. Відновлення економічного потенціалу регіонів та усієї країни загалом є дуже актуальним наразі та потребує розроблення конкретного комплексу дій. Саме тому постає необхідність дослідити більш детально економічну сутність економічної безпеки та її складові елементи, а також визначити основні загрози національній економіці України і розробити кроки щодо їх мінімізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у питання теоретико-методичного апарату економічної безпеки держави й регіонів та розробки практичних кроків для її підвищення, запровадження міжнародного досвіду зробили багато науковців, серед яких О. Барановський, О. Власюк, Л. Абалкін, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Маргасова, Н. Іванова, О. Чернега, В. Мунтіян, С. Стеценко, В. Кір'янов, З. Варналій, Т. Васильців, Р. Келлі та ін. Проте, незважаючи на достатній рівень напрацювань під час дослідження сутності економічної безпеки, актуальним є подальше дослідження морфологічного змісту даної категорії та формулювання авторської дефініції «економічної безпеки країни».

Мета дослідження. Мета даної статті полягає у дослідженні сутності поняття «економічна безпека», ідентифікації її складових, а також обґрунтуванні подальших перспектив зміцнення рівня економічної безпеки України задля досягнення оптимального її рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи сутність економічної безпеки, як окремого напрямку в науці, варто зазначити, що сам термін «економічна безпека» вперше був використаний у ХХ ст. у програмах президента США Ф. Рузвельта. У 1934 р. у США затверджено «Стратегію національної безпеки розширення та участі», де вперше введено поняття: «національна безпека — сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян» та створено Федеральний комітет з економічної безпеки для підвищення рівня якості життя населення через забезпечення економічної безпеки держави [1, 2]. Термін «економічна безпека» набув у 1985 р. офіційного статусу, коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято резолюцію «Міжнародна економічна безпека», у якій зазначено, що світовій спільноті необхідно сприяти забезпеченню міжнародної економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку та прогресу кожної країни [3].

Для більшого розкриття сутності економічної безпеки варто виокремити її рівні, на які вона поділяється та у сукупності являє певну систему взаємозалежних елементів. Виокремлюють такі рівні економічної безпеки:

1. Глобальний рівень — полягає у досягненні сталого світового економічного розвитку, що в свою чергу забезпечує високий рівень безпеки та гідний рівень життя для кожної людини незалежно від національності.

2. Міжнародний рівень — сутність даного рівня проявляється у співпраці країн для вирішення своїх національних і глобальних проблем людства шляхом підписання угод (наприклад, угода про вільну торгівлю; угода про скасування подвійного оподаткування тощо) та проведенні ними своїх затверджених соціально-економічних стратегій. Забезпечення міжнародної економічної безпеки відбувається за рахунок спеціально створених міжнародних фінансово-економічних органів, серед яких МВФ, СОТ та ін.

3. Макроекономічний рівень (економічна безпека країни) — розкривається при забезпеченні сталого розвитку національної економіки країни, яка має можливість адекватно реагувати на вплив ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища та у процесі інтернаціоналізації стати сукупним елементом міжнародної економічної безпеки країн світу.

4. Мезорівень (економічна безпека регіонів) — здатність регіонів забезпечувати конкурентоспроможність виробленої продукції, соціальні права населення та підвищення загального економічного потенціалу і фінансової стійкості для інтеграції з національною економікою певної країни.

5. Мікроекономічний рівень (економічна безпека підприємств) — стан, за якого суб'єкти господарювання ефективно використовують свої ресурси та забезпечують фінансову стійкість і стабільне функціонування у довгостроковій перспективі.

Варто додати, що також виокремлюють особистісний рівень економічної безпеки, тобто стан, за якого забезпечуються соціальні права та гідний економічний рівень життя кожної окремої людини. У табл. 1 розкрито сутність поняття «економічна безпека», при цьому зроблений акцент на розкритті терміну на рівні країни (макрорівень), регіону (мезорівень) та підприємства (мікрорівень).

Таблиця 1 — Підходи науковців щодо сутності поняття «економічна безпека»
(складено авторами на основі [4–19])

№	Автор	Визначення поняття «економічна безпека»	Сутнісна складова
Макрорівень			
1	«Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»	«стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання» [4].	Національна економіка, конкурентоспроможність, внутрішні та зовнішні загрози, зростання
2	Л. Абалкін	«стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно, вирішувати соціальні завдання і коли держава має можливість розробляти та впроваджувати в життя незалежну економічну політику» [5, с. 3].	Економічна система, соціальні завдання, незалежна економічна політика
3	Є. Олейніков	«стан економіки та інститутів влади, коли забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійно, соціально направлений розвиток країни в цілому, достатній економічний та оборонний потенціал, навіть за найбільш несприятливих варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [6, с. 18].	Інститути влади, національні інтереси, економічний потенціал, внутрішні та зовнішні процеси
4	В. Кір'янов	«стан захищеності економічних інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, який заснований на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності країни» [7, с. 7].	Економічні інтереси особистості, внутрішні та зовнішні загрози, суспільство, конкурентоспроможність
5	В. Шлемко, І. Бінько	«стан національної економіки, який дозволяє зберегти стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особистості, родини, держави» [8, с. 3–8].	Національна економіка, стійкість, внутрішні та зовнішні загрози, родина, особистість
6	О. Барановський	«це рівень забезпечення громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектору економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань» [9]	Забезпечення, домашні господарства, держава, населення та підприємства, фінансові ресурси, потреби, зобов'язання

Продовження таблиці 1

№	Автор	Визначення поняття «економічна безпека»	Сутнісна складова
7	В. Мунтян	«загальнонаціональний комплекс заходів, який спрямований на постійний та стабільний розвиток економіки держави та включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам» [10].	Загальнонаціональний комплекс, стабільний розвиток, внутрішні та зовнішні загрози
8	Г. Пастернак-Таранущенко	«стан держави, згідно з яким забезпечена можливість створення, розвитку умов для плідного життя та зростання статку його населення, перспективного розвитку в майбутньому» [11, с. 51–57].	Держава, плідне життя, зростання, населення, розвиток
Мезорівень			
1	В. Геєць	«здатність регіональної влади забезпечити конкурентоспроможність, стабільність, стійкість, поступальність розвитку економіки території, органічно інтегрованої в економіку країни, як відносно самостійної структури» [12].	Регіональна влада, конкурентоспроможність, стабільність
2	В. Маргасова	«взаємодія внутрішнього (стимулювання регіонального розвитку, піднесення його фінансового потенціалу) та зовнішнього (відносна фінансова незалежність та одночасна інтеграція економічної безпеки регіону із загальнодержавною економічною безпекою) аспектів» [13, с. 208].	Регіональний розвиток, фінансовий потенціал, фінансова незалежність
3	В. Криленко	«спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії соціально-економічних чинників і не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища» [14].	Соціально-економічні чинники, загрози, регіон, зовнішнє середовище
4	В. Онищенко, О. Бондаревська	«не лише поточний стан природно-ресурсного, виробничого, фінансового потенціалу регіону, але й розробка, упродовження системи заходів, спрямованих на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ і чинників, що призводять до створення зовнішніх і внутрішніх загроз» [15].	Потенціал регіону, система заходів, мінімізація, зовнішні і внутрішні загрози
Мікрорівень			
1	З. Варналій	«забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів» [16].	Ресурси, ефективне використання, стабільне функціонування
2	В. Ортинський	«захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення» [17].	Підприємство, зовнішні та внутрішні чинники, загрози, потенціал

Продовження таблиці 1

№	Автор	Визначення поняття «економічна безпека»	Сутнісна складова
3	Р. Дацків	«такий стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз» [18].	Економічний розвиток, ефективне використання
4	З. Стаховяк	«такий стан розвитку економічної системи, який забезпечує її ефективне функціонування засобом належного використання внутрішніх та зовнішніх чинників, а також здатність результативного протистояння негативному зовнішньому впливу» [19].	Економічна система, внутрішні та зовнішні чинники

Виходячи з вищезазначених трактувань, можна стверджувати, що науковці під час визначення економічної безпеки відокремлюють різну її сутнісну складову.

Так перший підхід виявив, що науковці у своїх твердженнях зазначають про наявність впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на стабільний стан національної економіки (Е. Олейніков, В. Мунтіян, В. Кір'янов, В. Шлемко, І. Бінько та законодавча база України). Також варто додати, що Е. Олейніков, В. Кір'янов при розкритті сутності економічної безпеки наголошують, що вона повинна забезпечувати економічні та національні інтереси країни. Акцент на забезпеченні соціальних прав та забезпеченні плідного рівня життя суспільства роблять такі науковці, як В. Кір'янов, В. Шлемко, О. Барановський, І. Бінько та Г. Пастернак-Таранущенко.

Другий підхід дає підстави стверджувати, що науковці розглядають економічну безпеку на рівні регіонів як певну систему, яка здатна відповідати на вплив внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує фінансовий потенціал, економічну стійкість та конкурентоспроможність регіону для підвищення рівня національної економіки країни загалом.

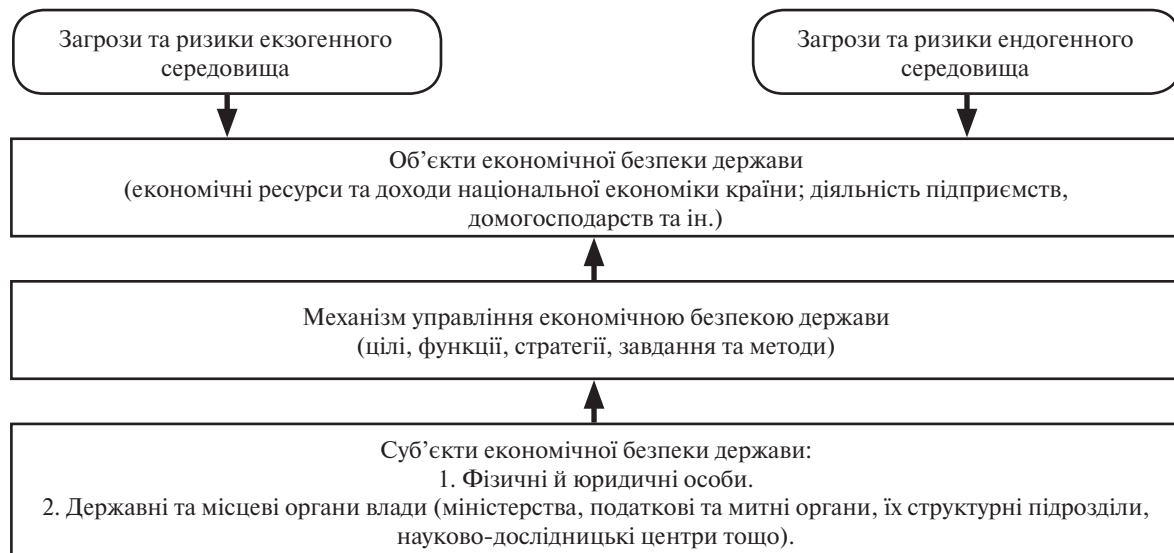
Третій підхід, який розкриває економічну безпеку на рівні підприємств із зазначених трактувань науковців, виявив, що це економічний стан розвитку суб'єктів господарювання, за якого усі наявні ресурси використовуються ефективно та забезпечують належну систему протидії до впливу внутрішніх та зовнішніх чинників.

Автори вважають, що економічна безпека країни — це такий стан економічної системи держави, за якого забезпечується захист соціальних прав та гідний рівень життя громадян, створена стійка та конкурентоспроможна національна економіка, яка виявляє зростання та здатна протидіяти впливу загроз ендегенного та екзогенного характеру.

Внутрішніми складовими економічної безпеки, згідно з «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі від 29.10.2013 року № 1277, є: демографічна, виробнича, енергетична, інвестиційно-інноваційна, зовнішньоекономічна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпека [4].

Розглядаючи елементи економічної безпеки держави, можна відокремити їх у певну системну модель (рис. 1):

1. Механізм управління економічною безпекою держави: цілі, функції, завдання, стратегії та методи. Метою механізму управління економічною безпекою держави є забезпечення її стійкого рівня безпеки та створення засад для розвитку національної економіки. Функціями держави із забезпечення економічної безпеки є: превентивна (проведення заходів щодо мінімізації впливу існуючих ризиків та заходів для запобігання настанню різних зовнішніх та внутрішніх загроз на національну економіку), прогностична (розробка стратегічних планів держави щодо економічного розвитку з урахуванням усіх ризиків та минулого досвіду), практична, інформаційна (інформує суб'єктів економічних відносин про існуючі загрози та ризики), регулююча (контроль за дотриманням усіх норм

Рисунок 1 — Системна модель економічної безпеки держави (побудовано авторами)

та правил ведення економічних відносин для забезпечення стійкого рівня економічної безпеки) та контрольна (проведення комплексу контрольних заходів з боку спеціально створених державних органів). Методами даного механізму з боку держави виступають: адміністративні, економічні, нормативно-правові.

2. Суб'єкти економічної безпеки держави-учасники національної економіки (фізичні й юридичні особи, державні та місцеві органи влади, міністерства, податкові та митні органи та їх структурні підрозділи, науково-дослідницькі центри тощо).

3. Об'єкти економічної безпеки держави — економічні ресурси та доходи національної економіки країни, діяльність корпорацій, підприємств та домогосподарств, регіональна економіка, вироблена продукція тощо.

4. Ризики та загрози економічної безпеки держави (загрози ендегенного та екзогенного характеру; ризики: інвестиційні, фінансові, виробничі, демографічні, соціальні та ін. До загроз екзогенного характеру для України належать: світова економічна криза; загроза втрати ринків збуту для традиційного українського експорту; загроза втрати статусу держави-транзитера енергоресурсів; міграційні процеси у світі; політична нестабільність у світі; загроза погіршення відносин із країнами-сусідами; екологічна ситуація у світі тощо. До загроз ендегенного характеру відносимо: високий рівень корупції; екологічну ситуацію в окремих регіонах країни; низьку конкурентоспроможність національних підприємств; неефективну бюджетну та податкову політику тощо).

Наведемо проблеми, які, на нашу думку, спричинили зниження рівня економічної безпеки України за останні роки:

- застаріле виробниче оснащення державних підприємств;
- неефективна система державного управління та великий тиск на бізнес з боку податкових та митних органів влади;
- високий рівень тінізації економіки країни та велика залежність від зовнішніх партнерів;
- монопольно-олігархічна економічна модель та високий рівень корупції;
- недостатній рівень використання інноваційних технологій, через що, наприклад, існує проблема щодо залежності від імпорту нафтових та енергетичних ресурсів;
- бойові дії на сході країни, що призводить до зниження обсягів реального ВВП країни та зниження її інвестиційної привабливості, а також гостро зросла проблема міграції населення;
- неналежна діяльність щодо пошуку нових альтернативних механізмів для відновлення економічного потенціалу держави, оскільки отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій не вирішує цю проблему у довгостроковій перспективі;

— відсутність змістовних стратегічних планів щодо питань соціального, науково-технологічного, демографічного, інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки країни.

На наш погляд, для підвищення рівня економічної безпеки національної економіки України варто зробити такі кроки:

— продовження дипломатичного шляху щодо подолання конфлікту на сході країни, бо без вирішення даного конфлікту відновлення економічного потенціалу та забезпечення стабільної ситуації в економіці України є неможливим;

— реформування бюджетної та податкової систем країни шляхом внесення змін у законодавство та зменшення чисельності контролюючих органів для розвитку середнього та малого бізнесу (знизити рівень ставок ПДВ та податку на прибуток для суб'єктів господарювання; продовжувати курс на бюджетну децентралізацію регіонів);

— використання концесійного механізму задля активізації інноваційно-інвестиційних процесів регіону, що покращить інфраструктуру та надасть додаткові робочі місця з належним рівнем матеріального забезпечення, що своєю чергою, забезпечить покращення соціального рівня життя громадян та у найближчій перспективі дозволить підняти рівень ВВП країни та мінімізує ризик міграції населення;

— розширення програми впровадження інноваційних технологій та обладнання у всі галузі економіки, для зменшення навантаження на бюджет держави варто скористатися лізинговим механізмом;

— розробка нових стратегічних планів соціально-економічного, демографічного, інноваційно-інвестиційного, енергетичного характеру на найвищому рівні в органах влади з урахуванням минулих проблем та досвідом провідних країн світу, які свого часу мали також перехідну економіку;

— розширення програм антикорупційного характеру та зменшення бюрократичних проявів, що зробить ведення інвестиційної діяльності та бізнес-відносин більш прозорими, ефективними для вітчизняних суб'єктів господарювання та іноземних тощо (створення та розширене використання системи Smart для ведення бізнесу та усього документообігу, пов'язаним із проведенням економічних відносин).

Висновки. Отже, морфологічне дослідження сутності поняття «економічна безпека» на рівні країни, регіону та підприємства дало можливість виявити єдності та відмінності в трактуваннях учених різних наукових шкіл, а також обґрунтувати авторську дефініцію «економічна безпека країни».

Було визначено рівні, внутрішні складові економічної безпеки країни, зроблено спробу надати наочно відповідну системну модель економічної безпеки країни з урахуванням впливу ризиків різної етіології. Авторами ідентифіковано основні проблеми, які погіршують рівень економічної безпеки України та обґрунтовано подальші напрями щодо їх мінімізації, прогнозовано це надає перспективи для відновлення економічного потенціалу національної економіки України у найближчі роки. Подальші наукові дослідження становитимуть питання щодо моделювання механізму економічної безпеки країни на основі системного підходу, а також визначення ефекту (економічного, соціального, екологічного тощо) від його впровадження в практичну діяльність на макро-, мезо- та мікрорівні.

Список літератури / References

1. Стратегия национальной безопасности США (перевод документа). США: экономика, политика, идеология. 1994. № 11. С. 16.

SShA: ekonomika, politika, ideologiya (1994). *Strategiya natsionalnoy bezopasnosti SShA* [US National Security Strategy (translation of the document)]. *USA, EPI*, 1994, no. 11, p. 16.

2. Крамаренко К. М., Бойчук М. П. Теоретичні аспекти національної економічної безпеки. Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 165–168. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/28.pdf.

Kramarenko, K. M., Boichuk, M. P. (2017). *Teoretychni aspekty natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky* [Theoretical Aspects of National Economic Safety]. *Ekonomika i suspiljstvo* [Economics

and Society], no. 8, pp. 165–168. Available at : http://economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/28.pdf. Accessed 30 March 2019 [In Ukr.].

3. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія]. Київ : Лібра, 2003. 280 с.

Kozachenko, H. V., Ponomarov, V. P., Liashenko, O. M. (2003). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic safety of an enterprise: the essence and mechanism of provision]. Kyiv, Libra Publ., 280 p.

4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року № 1277. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>.

Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>. Accessed 7 April 2019.

5. Абалкин Л. И. Выступление на круглом столе Совета Федераций. Приоритеты и механизмы экономической политики России в кризисный период. 1999. Вып. 8. С. 32.

Abalkin, L. I. (1999). *Vystuplenie na kruglom stole Soveta Federatsiy* [Speech at the Round Table of the Council of Federation]. *Prioritety i mekhanizmy ekonomicheskoy politiki Rossii v krizisnyy period* [Priorities and mechanisms of Russia's economic policy during the crisis period], iss. 8, p. 32.

6. Богомолов В. А. Экономическая безопасность : учебн. пособ. Москва : ЮНИТИ, 2006. 303 с.

Bogomolov, V. A. (2006). *Ekonomicheskaya bezopasnost* [Economical safety]. Moscow, UNITI Publ., 303 p.

7. Третяк В. В., Гордієнко Т. М. Економічна безпека: сутність та умови формування. Економічна наука. 2010. № 1. С. 6–8.

Tretiak, V. V., Hordiienko, T. M. (2010). *Ekonomichna bezpeka: sutnist ta umovy formuvannia* [Economic safety: the essence and conditions of formation]. *Ekonomichna nauka* [Economics science], no. 1, pp. 6–8.

8. Бинько И. Ф., Шлемко В. Т. Как обеспечить экономическую безопасность Украины? Всеукраинские ведомости. 1997. № 138 (810). С. 3–8.

Binko, I. F., Shlemko, V. T. (1997). *Kak obespechit ekonomicheskuyu bezopasnost Ukrainy?* [How to ensure the economic safety of Ukraine?]. *Vseukrainskie vedomosti* [All-Ukrainian statements], no. 138 (810), pp. 3–8.

9. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / Інститут економічного прогнозування. Київ : Фенікс. 1999. 338 с.

Baranovskiy, O. I. (1999). *Finansova bezpeka* [Financial security]. Kyiv, Feniks Publ., 338 p.

10. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. Київ : Лібра. 1999. 462 с.

Muntiiian, V. I. (1999). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic safety of Ukraine]. Kyiv, Lybra Publ., 462 p.

11. Пастернак-Таранущенко Г. А. Экономическая и национальная безопасность Украины. Экономика Украины. 1994. № 2. С. 51–57.

Pasternak-Taranushchenko, G. A. (1994). *Ekonomicheskaya i natsionalnaya bezopasnost Ukrainy* [Economic and national safety of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy* [Ukraine's economy], no. 2, pp. 51–57.

12. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / за ред. В. М. Гейця. Харків : ІНЖЕК, 2006. 240 с.

Heiets, V. M., Kyzym, M. O., Klebanova, T. S., Cherniak, O. I. & oth. (2006). *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Modeling economic safety: state, region, enterprise]. Kharkiv, INZHEK Publ., 240 p.

13. Маргасова В. Економічна безпека регіону. Глобальне управління та економіка. 2015. № 1 (1). С. 206–210.

- Marhasova, V. (2015). *Ekonomichna bezpeka rehionu* [Economic safety of the region]. *Hlobalne upravlinnia ta ekonomika* [Global Governance and Economics], no. 1 (1), pp. 206–210.
14. Криленко В. І. Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1779>.
- Krylenko, V. I. (2013). *Ekonomichna bezpeka rehionu yak skladova zabezpechennia natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky* [Economic safety of the region as a component of national economic safety]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy], no. 2. Available at : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1779>. Accessed 8 April 2019 [In Ukr.].
15. Онищенко В. О., Бондаревська О. М. Захисний підхід до визначення економічної безпеки регіону. *Проблеми економіки*. 2018. № 1. С. 158–164.
- Onyshchenko, V. O., Bondarevska, O. M. (2018). *Zakhysnyi pidkhid do vyznachennia ekonomichnoi bezpeky rehionu* [Protective approach to determining the economic security of the region]. *Problemy ekonomiky* [Problems of the economy], no. 1, pp. 158–164.
16. Варналій З. С. Економічна безпека : [навч. посіб.]. Київ : Знання, 2009. 647 с.
- Varnalii, Z. S. (2009). *Ekonomichna bezpeka* [Economic safety]. Kyiv, Znannia Publ., 647 p.
17. Ортинський В. Л., Керницький І. С. та ін. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібник. К. : Правова єдність. 2009. 544 с.
- Ortynskiy, V. L., Kernytskyi, I. S. & oth. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, orhanizatsii ta ustanov* [Economic safety of enterprises, organizations and institutions]. Kyiv, Legal Unity Publ., 544 p.
18. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів : Центр Європи. 2006. 159 с.
- Datskiv, R. M. (2006). *Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh hlobalnoi konkurentsii* [Economic security of the state in the conditions of global competition]. Lviv, Tsentri Yevropy Publ., 159 p.
19. Stachowiak, Z. (2012). *Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczenstwa ekonomicznego państwa*. Warsaw, Akademia Obrony Narodowej Publ., 220 p. [in Pol.].

Цель. Цель данной статьи состоит в исследовании сущности понятия «экономическая безопасность страны», идентификации ее структурных элементов, а также обосновании дальнейших направлений по достижению ее оптимального уровня.

Методы. В процессе исследования использованы следующие общенаучные методы: теоретическое обобщение, сравнение и группировка — для определения сущности понятия «экономическая безопасность» на макро-, мезо- и микроуровнях; анализ и синтез — при идентификации внутренних элементов экономической безопасности государства; индукция и дедукция, системный подход — при моделировании механизма экономической безопасности страны с учетом влияния рисков различной этиологии.

Результаты. Была рассмотрена сущность понятия «экономическая безопасность» на уровне страны, региона и предприятия в соответствии с представителями различных научных школ, а также предложена авторская трактовка такой дефиниции. Авторы считают, что экономическая безопасность страны — это такое состояние экономической системы государства, при котором обеспечивается защита социальных прав и достойный уровень жизни граждан, создана устойчивая и конкурентоспособная национальная экономика, проявляющая рост и способная противодействовать влиянию угроз эндогенного и экзогенного характера. Были определены уровни, внутренние составляющие экономической безопасности, а также на основе системного подхода предложена соответствующая модель экономической безопасности, учитывающая риски эндогенного и экзогенного происхождения. Идентифицированы основные проблемы, которые ухудшают уровень экономической безопасности Украины, и обоснованы дальнейшие направления по их минимизации, предоставлены перспективы для восстановления экономического потенциала национальной экономики Украины в ближайшие годы. Дальнейшие научные исследования составят вопросы моделирования

механизма экономической безопасности страны на основе системного подхода, а также определения эффекта (экономического, социального, экологического и т. п.) от его внедрения в практическую деятельность на макро-, мезо- и микроуровне.

Ключевые слова: экономическая безопасность, национальная экономика страны, регионы, предприятия, экономический потенциал, устойчивость, угрозы, риски.

Objective. The purpose of this article is to study the essence of the concept «economic security of the country», its structural elements identification, as well as substantiation of further directions in achieving its optimal level.

Methods. In the process of research, the following general scientific methods were used: theoretical generalization, comparison and grouping — to determine the essence of the concept of «economic security» at the macro, meso and micro levels; analysis and synthesis — when identifying the internal elements of the economic security of the state; induction and deduction, system approach — in modeling the mechanism of economic security of the country, taking into account the influence of the risks of different etiologies.

Results. The «economic security» concept essence at the level of the country, the region and the enterprise according to the representatives of various scientific schools was considered, as well as the author's interpretation of such definition was proposed. The authors believe that the country's economic security is a state of the state's economic system, which provides protection of social rights and a decent standard of living for citizens, creates a stable and competitive national economy that is growing and capable of counteracting the effects of threats of endogenous and exogenous nature. Were determined levels, internal components of economic security, as well as on the basis of a systematic approach, an appropriate model of economic security was proposed that takes into account the risks of endogenous and exogenous origin. The main problems identified are those that undermine the level of economic security in Ukraine and further grounded on minimizing them, which provides prospects for restoring the economic potential of Ukraine's national economy in the coming years. Further research will be a question of modeling the mechanism of economic security of the country on the basis of a systematic approach, as well as determining the effect (economic, social, ecological, etc.) from its introduction into practical activities at the macro, meso and micro levels.

Key words: economic security, national economy of the country, regions, enterprises, economic potential, stability, threats, risks.

Надійшла до редакції 27.04.2019